

Філіпенко Тетяна Вячеславівна,
Донецький державний університет управління,
професор кафедри менеджменту ЗЕД,
доктор наук з державного управління, доцент

ДЕДОЛАРИЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВАЛЮТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

В умовах прискореної глобалізації світового господарства однією з найважливіших проблем в Україні є зростання загроз фінансовій, і, зокрема, валютній безпеці держави.

Стійкість національної валюти, її конвертованість визнається неодмінним атрибутом фінансової безпеки будь-якої країни. У той же час, поняття валютної безпеки залишається не до кінця визначеним на законодавчому рівні. Так Законом України «Про основи національної безпеки України» лише відзначається, що одним із напрямів державної політики з питань національної безпеки в економічній сфері є забезпечення внутрішньої і зовнішньої захищеності національної валюти, її стабільності, захисту інтересів вкладників, фінансового ринку [1].

На думку окремих учених, валютна безпека держави – це ступінь забезпеченості її валютними коштами, достатній для додержання позитивного сальдо платіжного балансу, виконання міжнародних зобов'язань, накопичення необхідного обсягу валютних резервів, підтримання стабільності національної грошової одиниці [2, с. 13].

Наказом Міністерства економіки України від 2 березня 2007 р. «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» визначається, що валютна безпека – це такий стан курсоутворення, який створює оптимальні умови для поступального розвитку вітчизняного експорту, безперешкодного припливу в країну іноземних інвестицій, інтеграції України до світової економічної системи, а також максимально захищає від потрясінь на міжнародних валютних ринках [3].

На рівень валютної безпеки впливають численні фактори, серед яких суттєве місце займає рівень доларизації економіки, який за розрахунками Національного банку України складає близько 30%. Причому, Нацбанк України розраховує рівень доларизації економіки як відношення банківських вкладів у валюті до загального обсягу депозитів та/або грошової маси. Але такий метод не відображає реальної картини, оскільки не враховує обсягу валюти, що перебуває на руках у населення. За оцінками експертів зараз на руках у населення близько \$65 млрд. готівкової валюти.

За визначенням Міжнародного валютного фонду, доларизація – це використання іноземної валюти (зазвичай долара США або євро) в розрахунках і для накопичення коштів нарівні з національною грошовою одиницею. МВФ виокремлює кілька видів доларизації: фінансову – коли населення зберігає кошти в іноземній валюті, але в розрахунках віддає перевагу національній; платіжну – іноземну валюту використовують у розрахунках всередині країни; реальну – зарплати нараховують у вільно конвертованій валюті (ВКВ). Відкриті економіки, інтегровані в міжнародний ринок, приречені на доларизацію. Безпосереднє завдання держави – стежити, щоб кількість ВКВ в обігу не загрожувала економічній безпеці. Основними джерелами надходження іноземної валюти на внутрішній ринок є експортні операції, інвестиції та

кредити. За методикою Національного банку України порогове значення цього показника повинне складати не більше 25%.

Закордонний досвід надає 2 методи дедоларизації економіки:

1. М'яка дедоларизація. Експерти вважають, що успішну дедоларизацію економіки провели Ізраїль, Польща, Чилі та Єгипет. Цим країнам не довелося використовувати жорсткі методи для зменшення залежності національної економіки від іноземної валюти. Дедоларизація була результатом м'якої антиінфляційної політики та розвитку фінансових ринків. В цих країнах сформували ринок облігацій, деномінованих у місцевій грошовій одиниці, запровадили диференційовані норми резервування для банків залежно від валюти кредиту. Крім того, було посилено державний контроль за дотриманням вимог до покриття ризиків під час залучення фінустановами зовнішніх запозичень. Для зниження курсових ризиків кредити спрямовували переважно у сектори, що заробляли валюту. В Ізраїлі та Чилі запровадили індексацію відсотків за депозитами в національній валюті (коригування на інфляцію), а в Польщі та Єгипті – підвищили ставки за банківськими вкладками.

2. Примусова дедоларизація. Форсовану дедоларизацію намагалися провести чимало держав, що розвиваються, але успішних прикладів мало. Доларизацію економіки на низькому рівні втримують Мексика і Пакистан – відповідно 2,5 і 5,2%. Мексика вдалася до примусової конвертації всіх доларових активів у песо. Пакистан заморозив усі депозити в іноземній валюті. Проте у середньостроковій перспективі такі заходи мали негативні наслідки. У Мексиці обсяги відпливу капіталу зросли на 100%, істотно зменшилося кредитування приватного сектору. Спроби інших країн дедоларизувати економіку шляхом переведення депозитів у іноземній валюті в національну закінчувалися здебільшого невдачею. Приміром, у першій половині 1980-х на такий крок зважилися Перу та Болівія. Примусова дедоларизація вкладів відбувалася в умовах високої інфляції, що призвело до обвалу місцевих валют та відпливу грошей із банківської системи на неорганізований ринок позикового капіталу. Макроекономічна нестабільність, що мала місце впродовж кількох наступних років, тільки посилила доларизацію економіки. У Болівії вона сягнула 45%, у Перу – 46% [4].

Задача зниження доларизації економіки України пов'язана з високими ризиками валютної нестабільності всієї банківської системи. Але ключовим негативним фактором доларизації визнається високий рівень тіньової економіки. За даними експертів з початку 2011 року українці купили в банках іноземної валюти на \$7 млрд. більше, ніж продали. З них близько \$3 млрд. повернулося в банки через депозити та погашення валютних кредитів, решта суми пішла на обслуговування тіньового сектору й залишилась на руках у населення. При цьому основний попит на готівкові долари та євро формує тіньовий сектор економіки.

Отже, проведений аналіз свідчить, що для забезпечення валютної безпеки країни та підтримки стійкої стабільності національної грошової одиниці необхідно здійснити заходи, спрямовані на зменшення тіньової економіки, підвищення надійності банківської системи, застосування більш гнучкої політики обмінного курсу, з метою залучення готівкової іноземної валюти на банківські рахунки та зростання обсягу гривневих депозитних операцій.

Література

1. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.

2. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец.

08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / О.І. Барановський; Ін-т екон. прогнозування НАН України. – Київ, 2000. – 36 с.

3. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економіки України від 02.03.2007 р. № 60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua>. – Назва з екрану.

4. Шевчук О. Чужі гроші / О. Шевчук // Український тиждень [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ut.net.ua/art/166/0/3203>. – Назва з екрану.